

הלכו דורות רבים והתוקף הנפשי עזר את החיל הלמודי. אישיות מיוחדת הובלטה בצדיקים עליונים וחכמי קדש, ועטרה את הצד הלמודי המעשי שלהם. הצרות הרבות, לדולי-החיים השכיחו לפעמים את ההרגשה של ההזרמה הנפשית ונשאר חלק הלמודי יבש ובודד. אז נתגלו מיד קרעים: בעלי אישיות בלתי מזוקקת, מעורפלת בענני דמיונות כוזבים ונשיות רשעיות קמו ויקימו חזון, ובמקום אשר הכבר היה ריק עשו חיל ויכו בתמהון לב את האומה, הלא המה משיחי השקר השונים למיניהם, שבלבלו את העולם וגרמו רעות רבות.

אפס מכל הרע שבהם לא אבד הצרור הקטן הטוב, שהיה גנוז בהם. ההתעוררות אל התחיה הפסיכית לעמת ההשענות רק על היסוד האחד של הלמוד והחנוך המעשי המדוקדק בלבד, התעוררות זו הזכירה את המעמד הבריא של האומה בקדמות נעוריה, בהיות נר אלהים מאיר בקרבה ונביאיה מצאו חזון מה.

החסידות יצאה גם היא מתוך התביעה של ההזרמה הנפשית אשר נרדמה. אחרי הנסיון הבלתי-מוצלח של משיח השקר האחרון שבת צבי, שהוריד את ההזרמה הפסיכית למדרגת שגעון ושכרון רשע ונסתיימה אח"כ בכל נכריותה במשיח השקר החצי רשמי פרנק וסיעתו, אחרי כל אלה היה החיש גדול פן תמאס האומה לגמרי בכל שריד שנשאר בידה מכה הגנוז של ההזרמות הנפשיות החיות ותשוב רק לשינון האותיות ושמירת המעשים, המצות והמנהגים בגו כפוף ולב רצוץ, וסוף סוף לא תוכל להתקים מחוסר רעננות ורוממות הנפש.

הדבר הזה הורגש מצד האישיות הגדולה של אבות החסידות, שההזרמה הנפשית האלהית היתה חיה בקרבה. אבל צורתה היתה בלתי למודית כל צרכה ולא יכלה איפוא להתבסס יפה ע"י חנוך מודרג מסומן בסימנים תוריים קצובים המגדירים אותו ועושים מעקה לאור המתרחב שלא יפול החוצה ולא תרבה המכשלה.

ואולם שמירה פנימית היתה בקרבה לשמר נטיה זו שלא יצא ממנה מה שיצא מהנשיות של ההזרמות הבלתי-נורמליות שקדמו לה — והיא אהבד געגועית נפלאה לאומה, אהבת ישראל הכללי ואהבת היהודים הפרטים, עמדו בתוך הזרמה נפשית זאת כעמודי איתן אשר לא יזחו ממקומם. מפני כל רוד פרצים. בכל זאת לא היה הדבר מספיק, והדורות הבאים היו יכולים לאבד את הטובה החיה הזאת ולהפכה לרועץ, לולי שנתמרקה ביסורים ע"י תבערת

ההתנגדות מהזיו היותר עליון של נקדת הנשמה הישראלית במובן הלמוד והחנוך המעשי, שאמנם כפל בקרבנו גם את ההזרמה החיה, אבל אצלו היה זה שפל לגבי עיקר. זאת היא הפסיכיקה התורית של הגר"א, שעמדה לשפן נגד-הרחבת ההזרמה הנפשית האלהית של הפסיכיקה של הבעש"ט, שלא היתה מבוססת כל צרכה בחנוך הלמודי והיה מקום להתירא שלא תתנכר במשך הימים.

מחלקת לשם שמים זאת בנתה דוקא ע"י שני יסודותיה המתרוצצים זה בזה, שפריר שמים עדינים וזכים, מלאים חן ותפארת על הכנר הגדול של כנסת ישראל בגולה. ורק ע"י היותו ושכלולו של חוג שחקים זה יכול להתכונן יסוד ארצי ותחיה מעשית לישראל בארץ אבות, עם כל הנטיות הריאליות העוזרות אותה בימינו, שאמנם גם הן אינן אלא מכשירות אל התנועה הפסיכית האלהית.

הפסיכיקה הלאומית מתחילה להכות גלים, בתחילה תקח לה את צדדיה החיצוניים מבלי לצרף לזה את נשמתה האלהית הפנימית, בתחילה תסתפק בתחית השפה, הארץ, ידיעת התולדה וגעגועים מגומגמים. אפס מאין אור אלהים בקרבם הנפש תמלא חרדה: איה חבת אמת? איה אהבת ציון וחבת ירושלם, שהיתה עם כל ההולשה הנפשית כל כך להח ורעננה בלבבות האבות, שבעי הנדודים שבגולה? השאלה הגדולה הבאה בזמנה, תזכיר את האומה החיה, את כל בניה=בניה, צעירה וכל מחזיקי בדקה לשוב אל המקור הפסיכי, מקור החזיון והנבואה הגקלטת דוקא ע"י אמצעות האמונה האדירה באלהים הבאה אחרי כל חפש מחקר והגיון, אחרי כל צורה בלתי מוגבלת והמון נסיונות של סדרי חיים מבריקים וחפשיים למיניהם; ובידים מלאות אמן ושרירים חזקים כברזל ובקומה מחושבה ונפש מלאה עז יגש הצעיר הישראלי העתיד אל תחית עמו וארצו ובדגל נשא ידבר בשם ארץ הקדש ובאלהי ישראל יתפאר מקרב זרם עמוק וחי, ושל חיים ירד אז מזרמי ההויה הרוחנית המציאותית על העצמות היבשות אשר חרו מני חורב של ההגיון היבש, המטפיסיקה חסרת הדמים והסקפטיקה הרקובה, "ובאו ורגנו במרום ציון ונהרו על טוב ה' על תירוש ועל יצהר ועל בני צאן, והיתה נפשם כגן רוח ולא יוסיפו לדאבה עוד". ורוח אלהים הגנוז בקרבנו יפוח עליו בכל עזו וגבורתו בדרך כבושה, בדרך שיש בה גבורה, חכמה וחסידות ותפארת גאולית, המחדשת שיר חדש ונותנת לעמו שם חדש אשר פי ה' יקבנו.